

Pitanje svetosti mučenika i svjedoka vjere jest vrlo važno pitanje Kristove Crkve u povijesti svijeta. Aktualnost tog pitanja vidi se i u enciklici pape Ivana Pavla II. "Došašće trećeg tisućljeća" o proslavi kršćanskog jubileja 2000., gdje naglašava da se Crkva prvog tisućljeća rodila iz krvi mučenika, a time ističe i važnost martirologija za mjesne crkve. Katolička crkva u Bosni i Hercegovini jačala se kroz stoljeća također i mučeničkom krvlju svojih sinova.

U četvrtom broju časopisa *Bosna franciscana* obradio sam mučenike i svjedoke vjere iz srednjovjekovnog razdoblja BiH, a sada ih donosim za razdoblje od 16. do 18. stoljeća na temelju zabilješki u nekrologijima i martirologijima.

Ramski mučenici

Svoju ljubav prema Bogu i prema čovjeku posvjedočila su šestorica franjevac u samostanu Rami 21. travnja 1557. godine. Njih su ubili Turci i pritom opaljačkali i razorili samostan. Poznata su nam imena petorice ubijenih frajevaca: fra Luka iz Broćna, fra Leo iz Vrljike, fra Luka iz Duvna, fra Marko iz Tihaljine i fra Petar iz Rame. [1](#) Njihov spomendan slavi se 21. travnja.

Više od stotinu godina kasnije, 21. studenog 1663., u Rami su Turci su ubili fra Bernardina Galiasa, gvardijana. [2](#)

Fra Petar Zlojutrić

Dana 18. listopada oko 1548. u Gornjim Solima (Gornja Tuzla) Bosne Srebreničke blaženi Petar Zlojutrić, slavan čudesima. [3](#) Postoje različiti podaci o njegovu životu i smrti. O njemu u menologiju (knjizi životopisa ljudi svetoga života) piše: a oko 1548. godine fra Petar Zlojutrić radi ispovijedanja vjere katoličke od bi-jesnih Turaka mačevima i noževima izboden, slavno mučeništvo dovrši. Tijelo mu se mnogim čudesima proslavilo, od kojih ćemo ćemo samo jedno spomenuti. Fra Petrov glavni ubojica, kada je nakon učinjenog krvoprolića htio obližnju rijeku na konju preplivati, zajedno se s konjem u rijeci okamenio. Okamenjeni se kip i konja i konjanika još kroz puno godina iza toga događaja pokazivao na užas prolaznicima, koji bi ga se strašili i nad njim se zgražali. Ovom zgodom isti bogogrđnik čudo-tvornu sliku Bl. Dj. Marije kopljem pod

oko ošinu, a odatle poteče mlaz čiste, žive krvi, koji se kasnije nije nikako mogao izbrisati.

[4](#)

Druga svjedočanstva nazivaju ga priznavaocem. Ističu da je fra Petar umro naravnom smrću i da je pokopan u crkvi franjevačkog samostana u Zvorniku. Do godine 1533. počivalo je njegovo tijelo cijelo i neraspadnuto, te ga je Bog proslavio mnogim čudesima, a svijet ga je štovao. Spomenute godine samostan je opljačkan, sa svim zgradama zapaljen, a crkva je pretvorena u džamiju. Tijelo je bilo oskrvnjeno noževima od muslimanske djece, a ostatke tijela je Pavao Saić, bogati vlastelin noću, kradom iznio i sakrio kod svoje kuće. Odavde je tijelo prenešeno u samostansku crkvu u Gradovrhu (Tuzla) koju je sam Pavao izradio za fratre 1541. Kada su i ovaj samostan 1688. god. Turci razrušili, po svoj prilici da je i tijelo fra Petrovo tu pod ruševinama ostalo. Spomendan mu se slavi 18. listopada.

Mučenici u Bijelom Polju

Na isti datum 18. listopada franjevački martirologij bilježi kult blaženog fra Filipa iz Ljubuškog, i petorice braće novaka čija imena ne navodi, koji su mučeni i pogubljeni od Turaka oko 1524. godine. [5](#)

Konjički mučenici

18. listopada upisan je i kult blaženog fra Grgura iz Zaostroga, svećenika i mučenika, koga su Turci mučili i pogubili kod Konjica oko 1524. godine. [6](#)

29. prosinca 1534. godine, Turci su u Konjicu ubili dvanaestoricu fratara. [7](#)

Mučenici iz Blata / Hercegovina

U utvrdi Blato u Hercegovini mučeničkom smrću su završili svoj život 17. listopada 1524. god. fra Andrija, fra Josip i fra Mihael. [8](#)

Olovski mučenik

30. rujna 1575. u Olovu mučeničkom smrću završio je svoj život fra Ivan Skoroević. [9](#)

Tešanjski mučenici

19. svibnja 1612. godine u Tešnju su Turci ubili fra Ivana iz Vareša i još jednog fra Ivana. [10](#)

Fra Petar iz Soli - Bošnjak

Nekrologij sutješkog samostana pod datumom 9. listopada 1624. donosi slijedeće izvješće: "Gradovrh u Bosni, presvijetli gospodin fra Petar iz Soli, isluženi bosanski redodržavnik i biskup sofijski u Bugarskoj, povrativši se iz Rima, u svoju domovinu blaženo usnu. Goruće svijeće, koje su mu se na grobu viđale, i svjetlost tijela njegova svjedoče njegovu svetost". [11](#)

Fra Petar je bio provincijal provincije Bosne Srebrene 1590.-1593. Nakon toga zaželi kao misionar djelovati izvan Bosne. Dobivši dopuštenje od svoga poglavara odlazi u Bugarsku s još nekoliko subraće. Djelovao je u rijetkima oazama katolika u Bugarskoj, ali i među pavličanima (sekta slična bogumilima, katarima) na njihovu obraćenju kojih se velik broj obratio na katoličanstvo. Broj se toliko katolika povećao da je trebalo osnovati biskupiju. O tom izvješćuje Sv. Stolicu i biva imeno-van sofijskim biskupom sa sjedištem u franjevačkom samostanu u Čiprovcu, kojega je s braćom i sam izgradio. Tu osniva i školu poučavajući narod osobito u vjeri, rješavajući svakodnevne njihove probleme, ali i djelujući i dalje misionarski. U svom radu je nailazio na različite teškoće, ometanja, zabrane propovijedanja. Sv. Stolica na osnovi rezultata njegova apostolskog rada uzdiže ga na čast nadbiskupa, proširujući njegovu jurisdikciju na turski dio Ugarske i na smederevsku biskupiju. Nakon dužeg rada kao nadbiskup, osjetivši se iznemoglim fizički i u podmakloj sta-račkoj dobi, odlazi u Rim, zahvaljuje se na nadbiskupskoj službi i vraća se u domovinu.

Hueberov menologij na temelju talijanskih i austrijskih izvještaja o fra Petru Bošnjaku ističe iz njegova rada slijedeće: Kada je Oršova pala u turske ruke, utamničeni su s fra Petrom brojni kršćani. Fra Petar, još otprije na glasu svetosti, ustrpljivosti, neporočnog života i svećeničke

gorljivosti, bio je sva utjeha utamničanim kršćanima, bodrio ih riječju i primjerom, da ne izdaju časnog krsta, ispovijedao ih i umirućim preporučivao dušu. Ali i sam, smoren jadom duševnim i gladovanjem, predade Bogu dušu 27. listopada 1692. god. Uznike kršćane rastužene njegovom smrću utješi samo nebo, jer se na prsima pokojnog fra Petra pojavi goruća svijeća, koja je 3 dana gorila ne sagorivši. Taj je događaj utvrđivao u vjeri ostale kršćane, a turskom je zapovjedniku dao povoda, da tijelo pokojnikovo baci u Dunav. [12](#)

Franjevački martirologij na 19. listopada 1692. u Oršovi u Moldaviji donosi vijest o mučeništvu sluga Božjega Petra Bošnjaka koga su Turci radi imena Isusova u zatvoru ubili. [13](#)

Sarajevski mučenici

1. svibnja 1524. u Sarajevu su Turci ubili desetoricu fratara. [14](#)

Dva sarajevska gvardijana su posvjedočila mučeničkom smrću 5. prosinca 1684. godine. [15](#)
Na isti dan i iste godine u Modriči Turci su ubili vikara samostana. [16](#)

11. svibnja 1700. god. u Sarajevu Turci su poslije teškog mučenja ubili fra Šimuna Vladimirovića. [17](#)

Tuzlanski mučenici

2. lipnja 1630. godine, mučen od Turaka, u Gospodinu je preminuo gvardijan Donjih Soli. [18](#)

21. lipnja 1683. Turci su zaklali, a onda spalili fra Bernardina Doljanina, gvardijana samostana u Gradovrhu i fra Luku, župnika. [19](#)

Istog dana i iste godine u nepoznatom mjestu u Bosni Turci su ubili fra Petra iz Kaštela. [20](#)

Srebrenički mučenik

20. listopada 1686. godine u Srebrenici Turci su ubili fra Luku iz Kreševa. [21](#)

Šamački mučenici

9. lipnja 1693. godine u Šamcu na Savi Turci su ubili fra Augustina i fra Nikolu iz Olova i fra Grgura Jakšića. [22](#)

Fra Lovro Tuzlak

10. srpnja 1695. godine u Raki, u Bosni, ubijen je fra Lovro Tuzlak. [23](#)

Fra Nikola Ogramić i drugi mučenici

14. kolovoza 1701. godine šizmatici su ubili fra Nikolu Ogramića, biskupa. [24](#)

14. kolovoza 1703. godine mučeničkom smrću nabijanjem na kolac za vjeru je posvjedočio fra Matej Pastur, a četvorica fratara su mučena: fra Luka Pastor blizu Banjaluke, fra Matej u Velikoj i fra Franjo kod Velike Kaniže. [25](#)

Travnički mučenik

28. veljače 1748. godine u Biloj kod Travnika jedna muslimanka je otrovala fra Franju Marianovića. [26](#)

Fra Matej Bosanac

24. listopada 1748. Turci su u Bosni ubili fra Mateja Bosanca. [27](#)

Banjalučki mučenik

25. listopada 1748. godine u Banjoj Luci mučen je izgladnjivanjem u zatvoru fra Luka Bosanac, župnik. [28](#)

Ljubuški mučenici

5. travnja 1753. u Ljubuškom su mučeničkom smrću okončali svoj život fra Mihael Momčinović iz Kreševa, fra Anto Tomić i fra Franjo Blekić iz Tuzle, fra Petar Babajić iz Dubrava i fra Ilija Starčević iz Tolise. [29](#)

Kreševski mučenik

6. studenog 1759. godine u Kreševu Turci su ubili fra Luku Mikulića, meštra novaka. [30](#)

Bihaćki mučenik

20. ožujka 1788. godine kod jezera Kralie u Bosni mučeničkom je smrću završio je svoj život fra Josip Valentić, župnik u Bihać, u koga su Turci poslije mučenja u jezero bacili. [31](#)

Fra Šimun Filipović (1732.- 1802.)

Rođen je 1732. u selu Seona blizu Gradačca u staroj plemićkoj obitelji Filipovića. God. 1752. ulazi u novicijatu u Kraljevoj Sutjesci. Završio je filozofiju u Slavoniji, a u Italiji bogosloviju. Nakon toga se vraća u domovinu gdje revno vrši razne službe: propovjednika, župnika, vikara, misionara. God. 1773. postaje u Sutjesci svečanim propovjednikom i tu službu vrši pune dvije godine. Župnik je u župi Pod-Vučjak od 1775. do 1779. godine. 1779. imenovan je vikarom u Kr. Sutjesci i tu službu vrši do 1781. a onda postaje misionar za svu Bosansku Posavinu. Navješćujući kroz mnoge godine radosnu vijest, povuče se u samotište kako bi se više osobno posvetio kontemplativnom životu. Svoju želju je izrazio ocu provincijalu, kao i samom generalu, zamolivši ih da mu dopuste otići u Italiju. Tako dolazi u samostan sv. Marije Magdalene u Ripatransone. Tu boravi 20 godina, u velikoj pokori i neprestanoj molitvi. Bičevao se do krvi, nosio je i lance oko gologa tijela, tako da su mu se rane na tijelu vidjele poslije smrti. Živio je u potpunoj samoći i povučenosti od svijeta. Djetinjom je ljubavljivo ljubio Majku Božju, a častio ju je čitavim svojim bičem, imao je i tu milost da mu se Majka Božja ukazala više puta u kapelici, u kojoj je svaki dan molio. Zbog kreposnog življenja nazivali su ga: duša blažena i sveti čovjek. Tako bogoljubno živeći, razboli se 2. svibnja 1802., primivši sakramente umirućih, vesela lica sveto u Gospodinu preminu 9. svibnja u 19,30 sati 1802. god.

Stanovnici grada Ripatransonia i obližnjih sela, saznajući za njegovu blaženu smrt, skupljali su se u velikom broju u samostan kako bi mu iskazali zadnje poštovanje i izljubili mu s pobožnošću ruke i noge. Rijetki su bili sretnici koji su dobili kakav dio od njegove odjeće, ili od kose što im je služilo kao relikvija. Pokopan je 11. svibnja 1802. uz sudjelovanje velikog mnoštva svijeta svih uzrasta i svih staleža.

Ovdje donosimo i pismo fra Egidia, gvardijana ripatranskenskog samostana, poslano sutješkom gvardijanu, a s talijanskog jezika ga je preveo na hrvatski jezik tajnik bosanskog redodržavnika fra Ivan Mirčeta, rođeni dalmatinac. Pismo u prijevodu glasi:

Poštovani oče, štitniče velecijenjeni!

S velikom zahvalnošću svoga srca prikazujem V.O.P. neugodnu novinu. O. Šimun iz Seone u Bosni srebrenoj dana 2. svibnja razbolivši se a dana 9. svibnja u 19,30 sati opremljen svim sakramentima tj. izpovijeđu i pričešću, posljednjim pomazanjem i odriješenjem od svih grijeha, s

potpunim prihvaćanjem volje Božje, a općom žalošću svih nas, predade dušu svome Stvoritelju.

Njegova bolest bila je neka unutarnja vatra združena s njegovom starošću, koja se s nikakvim lijekom stručnih liječnika nije mogla izliječiti, već najposlje sedmog dana bolovanja bi svladan od bolesti i umrije. Isti blagopokojni otac navršio je 70 godina života, 50 redovništva od kojih je 20 proveo medju nama u sv. Ritiru.

Ne želim Vam ovdje tumačiti sve njegove kreposti, prvo jer znam da je bio poznat svoj državi; drugo jer mi ne dopušta vrijeme, a treće, jer bi se pokazao vrlo dosadnim V.O.P.

Dosta je samo reći, da je bio redovnik velike pokore, kako svjedoče njegove različite discipline - pokore - i bičevima se bičevao i bodljivim lančićima s kojima se po голу tijelu pasao, kako su mu se poslije smrti našle i rane po tijelu vidjele. Neprestance je molio toliko pameću koliko jezikom da se može zaista reći: njegov je čitav život bio napregnuto moljenje, a i umro je s krunicom u ruci. Vazda se uklanjao od svijeta tako da bi vrlo rijetko izlazio na oči ikomu, i to jedino kad bi bio prisiljen od starješine svetim posluhom. Siromaštvo je toliko ljubio, da nije htio za uporabu imati više nego jednu suknenu tuniku i to staru i iskrpanu. Bio je potpuni sljedbenik sv. našeg patrijarha sv. Franje, te drugih normi, prirepenih za ovo mjesto duševnog sabranja. Tako je šutnju ljubio, da ne bi govorio niti s redovnicima ovoga samostana osim u velikoj potrebi. Majki Božjoj bl.d. Mariji bio je vele odan, te ju je osobito štovao, dvaput preko dana bosonog pohađajući njezinu sliku, koja se nalazila u jednoj malenoj kapeli, sagrađenoj u samostansko vrtu među stablima. Ponizan i krotak vazda i svagdje. Može se reći slobodno bez bojazni laži, jednom riječju, da je nasljedovao stope naših prvih otaca - svetih redovnika, zabavljajući se svima poželjnim krepostima. Ne treba se stoga čuditi, što je bio od redovnika ove provincije, ne manje nego od svjetovnjaka (osobito ripatransonaca) gledan i držan vazda za dobra i izvrsna redovnika, općenito su ga nazivali: duša blažena, čovjek sveti.

Kad se u gradu i po obližnjim selima čulo za njegovu smrt, dotrčali su s velikom naglošću i tišmom ljudi i čeljad svih uzrasta, gospoda i siromasi, da ga vide i poljube mu noge i ruke sa suzama na očima, kao također da ugrabe ili pas, ili krunicu, ili habit, ili dio kose s vijenca redovničke krunice, ili štogod drugo, s čim se služio, ili čega se doticao, svaki se smatrao sretnim, koji bi više od navedenih stvari ugrabio, da kuću svoju obogati takvim svetim ostacima (relikvijama) tako, da se morala straža staviti kod umrloga tijela, da se ne bi tkogod udušio ili pregazio, ili kakva druga nepodobna stvar učinila, što bi se bez svake sumnje i dogodilo radi izvanrednih pobožnosti nekih jednostavnih ljudi. Radi svega toga, prije nego se tijelo u grobnicu položilo, trebalo ga je ponovno prebući u tuniku i habit.

Među gospodom grada Ripatransona bilo je puno njemu tako pobožnih, koji su donijeli mnoge svijeće užežene na njegov sprovod, na koji su došli gotovo svi građani, od kojih su neki nastojali naslikati ga, neki napraviti mu jak sanduk od borevih dasaka, neki su napravili olovni valjak, da se u nj pohrane podaci o životu i krepostima pokojnikovim; drugi konačno htjeli su po svaku cijenu napraviti mu grobnicu od mramora, a bilo je i takvih koji su htjeli pokojnikovo tijelo balzamirati, (što bi se uistinu i dogodilo da im se dopustilo).

Dokle god je njegovo mrtvo tijelo bilo izloženo u crkvi, uvijek je bilo čitavo, mekano, pregibljivo, u obrazu veselo rumenkasto i puno ljepši nego dok je bio živ. Konačno, kad su ga htjeli položiti u sanduk, da ga prenesu u grobnicu, a to je bilo 40 sati poslije njegove smrti, s lešeterom žilu mu otvoriše i iziđe iz njega obilna živa krv. Ovaj događaj pobudi u srcu onih gledaoca veliko začuđenje, plač i skrušenje.

Budući da ćemo se i mi svi pokazati pred sućem, da bi mu se sačuvala ona slava, o kojoj je više puta, dok je bio živ, kazivao, da mu je od Boga bila obećana osobitim načinom još od prvoga dana, kada je stupio na ovo sv. mjesto, dajem na znanje V.O. Poštovanom, da se dostojite dušu njegovu običajnim posvećenjem sv. Misama i molitvama, koji dostojnim naklonom i poštenjem trebam se potpisati V. O. P.

Dato u Ripatransonu u samostanu od Ritira sv. Marije Magdalene 11. svibnja 1802.

Preponizni sluga fra Egidio, Brda sv. Vida gvardijan, s.r. [32](#)

Što o fra Šimunu donose drugi dokumenti? Martirologij Franjevačkog reda pod danom 9. svibnja bilježi: "U ritiru Ripatransoni u Markiji časni Šimun Filipović, bosanski svećenik, reda manje braće redovničkog opsluženja, koji, iza kako je kroz 20 godina divnim ponašanjem ovdje boravio i više puta s Bogorodicom razgovarao, usnu u Gospodinu". [33](#)

ZAKLJUČAK

Životni stil koji Franjo predalaže svojoj braći i svim kršćanima, a koji su živjeli i ovi naši bogougodnici jest raspeti Isus Krist i njegovo Evanđelje. Iz ovoga je nastala i teologija

mučeništva koju su živjeli mučenici-franjevci u BiH. Mučenik i svjedok vjere je i fratar i narod. Sama ta uzajamnost i duboka navezanost na Boga u nasljedovanju Krista uspjela je održati i osnažiti Crkvu u Bosni i Hercegovini kroz ova tri stoljeća. Koncem 17. stoljeća kao odjek poraza pod Bečom (1683.) razoreni su jedan za drugim franjevački samostani u Rami, Modriči, Srebrenici, Gradovrhu, Tuzli i Visokom. U 18. stoljeću Turci su ubili jednog biskupa i trideset i tri (33) fratra, a koliko samo vjernika? Porušili su ukupno sedamdeset samostana, rezidencija i crkava. Kao "ostaci ostataka" ostaju 3 crkve i 3 samostana. I u takvim okolnostima franjevci su neumorno slijedili Kristov put.

SOMMARIO

Martiri e testimoni della fede (dalla storia moderana della Chiesa Cattolica nella Bosnia ed Erzegovina).

Per la chiesa locale molto é importante il martirologio come sottolinea lo stesso papa Giovanni Paolo II nella lettera apostolica "Tertio millennio adveniente". I martiri sono la piú celebre gloria della santitá della Chiesa attraverso i secoli. La Chiesa Cattolica nella Bosnia ed Erzegovina si fortificava attraverso i secoli ed ancora oggi cresce col sangue dei martiri. Come sappiamo, i francescani hanno svolto le opere pastorale di questa gente attraverso i secoli vivendo la teologia del martirio secondo le esigenze quotidiane dei secoli, particolarmente XVI., XVII., XVIII. che trattiamo nel questo lavoro.

Il periodo moderno del francescanesimo bosniaco vissuto é caratterizzato dalla conservazione dell'identitá francescana e da continua lottta per il sopravvivere fisicamente e spiritualmente come il frate cosé il popolo croato da parte dell' islamismo e della religione degli ortodossi.

L'identitá del frate bosniaco in questo periodo della storia moderana si manifesta nell'amore verso Gesu Cristo crocifisso per gli uomini. E' stato popolano e popolare inseparabile con il suo popolo, aveva in mano tutto: religione, cultura e politica della popolazione. Suo convento fu tutto il paese di Bosnia ed Erzegovina dove consumava la sua quotidianitá l'uomo concreto, umile, povero. I martiri sono i fratri ed il popolo bosniaco insieme, reciprocamente. Da tutto questo germoglia la forza vitale, l'amore vivificante e la fede vissuta dei figli della Chiesa nella Bosnia ed Erzegovina ed essa festeggia i loro compleanni celesti.

L'Ordine francescano e la Chiesa locale venera questi martiri: i martiri di Rama, i martiri di Bijelo Polje, fra Petar Zlojutrić, fra Filip di Ljubuški, fra Grgur di Zaostrog, fra Petar di Soli - Bošnjak, fra Simun Filipović, i martiri di Konjic, i martiri di Blato, i martiri di Tešanj, i martiri di Sarajevo, i martiri di Tuzla, i martiri di Srebrenica, i martiri di Šamac, i martiri di Banja Luka, i martiri di Ljubuški, il matire di Olovo, il martire di Bihać, il martire di Kreševo, il martire di Travnik etc.

Marko Semren, *Bosna franciscana*, br. 6, str. 106-115.

1. Usp. F. HUEBERO, *Menologium s. Francisci*, ed. Monachii 1698, 904. Slijedeći su stihovi njima posvećeni: "Vox in Rama audita, neces et funera clamat: Clamat in iratos vox repetita polos".
2. "Ramae, in Bosna, Servi Dei Bernardini Galias, illius loci Guardiani, Sacerdotis et Martyris, a Turcis in odium fidei proditorie interfecti", *Martyrologium*, 448.
3. "Listopad 18. Apud Salinas superiores Bosnae-argentinae, beati Petri Soliutri confessoris, miraculis clari" u V. GREIDERER, *Germania franciscana*, L. II, & 9, 215.
4. F. HUEBERO, *Menologium*, 1951 - 2; "Item in Bosna passio Servi Dei Petri Zlojutric Sacerdotis et Martyris, qui a Turcis in odium catholicae fidei cultris confossus ad dissectus fuit" *MartyrologiumFranciscanum*, 406 - 407.
5. "Apud Belopolje, in Herzegovina, passio beati Philippi a Ljubuski Sacerdotis et quinque Fratrum Novitiorum Martyrum, qui cultris et gladiis membratim a Turcis discerpti sunt", *Martyrologium*, 406 - 407.
6. "Apud Konjic, oppidum in Bosna, passio beati Gregorii Zaostrog Sacerdotis et Martyris, qui laqueo a Turcis suspensus, gloriose occubuit", *Martyrologium*, 406 - 407.
7. "In urbe Konjic, in Bosna, passio duodecim Fratrum Martyrum a Turcis pro fide occisorum", *Martyrologium*, 504.
8. "In oppido Blato, in Herzegovina, passio beatorum Andreae, Josephi et Michaelis Sacerdotum et Martyrum, qui a Turcis crudelissime caesi, ex alta turri praecipitati sunt", *Martyrologium*, 405.
9. "Plumbi, item in Bosna, passio Servi Dei Joannis Skorojevic pro fidei confessione interfecti", *Martyrologium*, 382.
10. "Tesani, in Bosna, passio Servorum Dei Joannis a Varese et alterius Joannis ejus socii Martyrum, qui in odium fidei horribili verberatione a Turcis necati sunt", *Martyrologium*, 185.
11. Usp. V. KARLOVI ? _ Uzori kršćanske savršenosti u našoj prošlosti, *Spomenica Franjevačke gimnazije u*

Visokom

Beograd 1932, 141.

12. Usp. Menologij, 2034.; Spomenica, 141 - 142. Ovdje autor ističe da se radi o dvojici različitih sluga Božjih, a u stvari radi se o samo jednom fra Petru iz Soli; naziv Bošnjak dolazi od njegove domovine Bosne.

13. Cit."Orsovae, in Moldavia, Servi Dei Petri Boosnensis Martyris, qui a Turcis pro nomine Christi comprehensus, in carcere occubuit" *Martyrologium*, 407.

14. "Sarajevi, in Bosna, passio decem Fratrum Martyrum, qui a Turcis in odium fidei sunt necati", *Martyrologium*, 244.

15. "Sarajevi, in Bosna, passio duorum Patrum Guardianorum, qui, Turcis persequentibus, inter verbera spiritum emiserunt", *Martyrologium*, 467.

16. "Modrici, item in Bosna, passio cujusdam Patris Vicarii, a Turcis necati", *Martyrologium*, 467.

17. "Sarajevi, item in Bosna, Servi Dei Simonis Vladimirovic Sacerdotis et Martyris, qui ab efferatis Turcis, post multa tormenta, una cum aliis fidelibus in odium fidei occisus est", *Martyrologium*, 175.

18. "In Bosna passio Patris Guardiani Salinae inferioris, qui a Turcis in odium nostrae Religionis interfectus est", *Martyrologium*, 203.

19. "In oppido Gradovrh, item in Bosna, passio Servorum Dei Bernardini Doljanin, illius loci conventus Guardiani, et Lucae parochi, quorum primus a Turcis decollatus, alter vero igne crematus fuit", *Martyrologium*, 409.

20. "In Bosna Servi Dei Petri a Castelli Dalmatiae Martyris, quem Turcae in odium christianae et franciscanae religionis propinato veneno interemerunt", *Martyrologium*, 409.

21. "Argentinae, in Bosna, Servi Dei Lucae a Kresevo Sacerdotis et Martyris, a Turcis fidei causa interempti", *Martyrologium*, 408.

22. "In loco Sama, ad Savum flumen, in Bosnia, passio Servorum Dei Augustini et Nicolai de Olovo et Gregorii Jaksic Sacerdotum, qui dirissimis tormentis a Turcis in odium fidei occisi sunt", *Martyrologium*, 215.

23. "Apud urbem Raca, in Bosna, Servi Dei Laurentii Tuzlak Sacerdotis et Martyris, quem mahometica rabies in odium christianae fidei interfecit", *Martyrologium*, 256.

24. "In oppido Djakovar, in Bosna, Servi Dei Nicolai Ogramic Bosniensis Episcopi et Martyris, qui cum Vicarii Apostolici munus strenue ea in regione exequeretur, a schismaticis Rascianis ob romane fidei defensionem jugulatus est", *Martyrologium*, 309.

25. "Circa idem tempus referentur pariter pro fide passi alii quatuor Fratres Sacerdotes, nempe Matthaeus Pastur Quinque Ecclesiis palo infixus: Lucas Pastor in oppido Banjaluka carceri dirissimo mancipatus: alter Mattheus in oppido Velika sclopetorum globulis confossus et Franciscus apud oppidum Velika Kaniza crudeliter jugulatus", *Martyrologium*, 309.

26. "Bilae, in Bosna, Servi Dei Francisci Marianovic Sacerdotis et Martyris, quem propinato veneno mahometana mulier interemit", *Martyrologium*, 77.

27. "In Bosna Servi Dei Matthaei Bosnensis Sacerdotis et Martyris, quem mahometani ex insidiis impetatum immanissime trucidarunt", *Martyrologium*, 413.

28. "Banjaluciae, in Bosna, Servi Dei Lucae Bosnensis, illius loci parochi, qui a Turcis ob catholicae fidei confessionem carceri inclusus, fame et siti interiit", *Martyrologium*, 414.

29. "In oppido Lybuski in Herzegovina, passio Servi Dei Michaelis Momcinovic de Kresevo Sacerdotis, qui ob tuendam christiani matrimonii sanctitatem eo impetu a Turcis per scalas

praecipitatus fui, ut paulo post animam exhalarit. Eamdem ob causam gloriose in Bosnia occubuerunt alii Sacerdotes, nempe Tuzlae Antonius Tomic ac Franciscus Blekic, Dubrauae Petrus Babajic ac denique Tolisae Elias Starcevic, qui omnes ab iisdem Turcis crudeliter interempti sunt", *Martyrologium*, 128.

30. "In oppido Krescevo, in Bosna, passio Servi Dei Lucae Mikulic Sacerdotis et Novitiorum Magistri, qui a Turcis plumbea sclopeti glande trajectus, pro fide Christi occubuit", *Martyrologium*, 429.

31. "Apud lacum Kralie, in Bosna, passio Servi Dei Josephi Valentic Sacerdotis et parochi de Bisce, quem Turcae religioso habitu exutum sclopetique globuli confossum in frusta conciderunt et in eumdem lacum projecerunt", *Martyrologium*, 103.

32. Usp. F. C. NEDIĆ, Božji ugodnici iz Bosne, *Glasnik jugoslavenskih franjevaca*, 2 (1889), 19 - 22.

33. "In Recessu Ripaestransonis, in Piceno, Venerabilis Simonis Philippovich Sacerdotis et Confessoris, qui postquam per viginti annos admirabili morum integritate inibi commoratus esset et Deiparae Virginis colloquio pluries fuisset recreatus, plenus meritis in Domino obdormivit",

Martyrologium

, 172; R. VECCIA,

Cenni

sulla

vita

del

S. di D

.

Simone

Filippovich

..., Ripatransone 1870. Prema informacijama koje sam dobio mjesna biskupija u kojoj je umro Ćeli nastaviti proces beatifikacije. O njemu je napisao Berislav Grgić (svećenik sarajevske nadbiskupije) magistarski rad koji za sada nisam uspio pronaći.